

Digital Health Literacy During Pregnancy[#]

Büşra Cesur^{1,a}, Vildan Ünlü^{2,b,*}

¹Department of Midwifery, Faculty of Health Sciences, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

²Department of Midwifery, Health Sciences Institute, Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

*Corresponding author

Review

Acknowledgment

*This study was presented as an oral presentation at the I International I National Digital World Digital Health Digital Midwifery Congress held at Sivas Cumhuriyet University on 19-21 October 2022.

History

Received: 18/08/2023

Accepted: 14/11/2023

ABSTRACT

In the 21st century, as a result of the advancement of technology and people's digital demands, the widespread use of the internet in daily life has gradually increased. This increase has also taken its place in the field of health and digitalization has become inevitable. This need in the field of health has revealed the concept of digital health. The concept of digital health is to provide access to health information through the internet and technology, but accessing the right information from the right source and accurate evaluation is only possible with digital health literacy skills. In this period when digital platforms are used extensively, one of the segments that need such platforms the most are pregnant women. During pregnancy, individuals need serious information on issues such as pregnancy complications, medication use, fetal development, breastfeeding, baby care in the prenatal period, birth and postnatal period. The desire to meet the need for information through digital environments, the ease of sharing between masses, the establishment of interactive communication between people and the ability to provide guidance have increased the tendency to conduct research through these environments. Although midwives and other health professionals provide information and training on digital platforms and some mobile applications have been developed, many pregnant women access information from wrong sources. Although digital health literacy is of great importance in facilitating and disseminating access to accurate information in the digital environment in order to prevent this situation, studies on this subject are quite limited. More studies are needed to improve pregnant women's perception of digital health literacy in these periods when access to accurate information is most important.

Keywords: Digital Health, Digital Health Literacy, Midwifery, Pregnancy

Gebelik Döneminde Dijital Sağlık Okuryazarlığı[#]

Bilgi

*Bu çalışma 19-21 Ekim 2022 tarihlerine Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde gerçekleşen I Uluslararası I Ulusal Dijital Dünya Dijital Sağlık Dijital Ebelik Kongre'sinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Süreç

Geliş: 18/08/2023

Kabul: 14/11/2023

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

ÖZ

21. yy. da teknolojinin ilerlemesi ve insanların dijital talepleri sonucunda internetin günlük hayatta yaygın olarak kullanılması giderek artış göstermiştir. Bu artış sağlık alanında da yerini almış ve dijitalleşme kaçınılmaz olmuştur. Sağlık alanındaki bu ihtiyaç dijital sağlık kavramını ortaya çıkarmıştır. Dijital sağlık kavramı, internet ve teknoloji aracılığıyla sağlık bilgisine erişim sağlamaktır ancak doğru kaynaktan doğru bilgiye ulaşım ve doğru değerlendirme dijital sağlık okuryazarlığı becerisi ile mümkün olabilmektedir. Dijital platformların yoğun kullanıldığı bu dönemde bu tarz platformlara en ihtiyaç duyan kesimlerden birisi de gebelerdir. Gebelik döneminde bireyler gebelik komplikasyonları, ilaç kullanımı, fetal gelişim, doğum öncesi dönem, doğum ve doğum sonrası dönemde emzirme, bebek bakımı gibi konularda ciddi oranda bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Bilgi ihtiyacını dijital ortamlar üzerinden karşılama isteği, kitleler arası paylaşımın kolaylaşması, insanlar arasında interaktif iletişim kurulmasını sağlaması ve yönlendirme yapılabilmesi bu ortamlar üzerinden araştırma yapmaya yönelimi artırmıştır. Dijital platformlarda ebeler ve diğer sağlık çalışanları bilgilendirme ve eğitim yapmasına ve bazı mobil uygulamalar geliştirilmiş olmasına karşın birçok gebede bilgiye erişim yanlış kaynaklardan olmaktadır. Bu durumun önüne geçebilmek için dijital ortamda doğru bilgiye ulaşımı kolaylaştırma ve yaygınlaştırma konusunda dijital sağlık okuryazarlığı büyük önem taşımalarına rağmen bu konuda yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Doğru bilgiye ulaşımın en önemli olduğu bu dönemlerde gebelerin dijital sağlık okuryazarlığı algısını geliştirmek için daha fazla çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dijital Sağlık, Dijital Sağlık Okuryazarlığı, Ebelik, Gebelik

^a bcesur@cumhuriyet.edu.tr

^{id} https://orcid.org/0000-0002-2813-7733

^a vildanunlu@outlook.com

^{id} https://orcid.org/0000-0002-3197-5260

How to Cite: Cesur B, Unlu V (2023) Digital Health Literacy During Pregnancy, Journal of Health Sciences Institute, 8(Special Issue): ???-???

Giriş

Günümüzde insanlar tarafından sağlık kavramı konusunda bilgiye erişim birçok yoldan gerçekleşmektedir. Sosyal medya, haber bültenleri, web siteleri gibi dijital ortamlar bilgiye erişimi kolaylaştırmakla birlikte bilginin güvenilirliği hakkında soru işaretleri de oluşturmaktadır. Bu soru işaretlerini en aza indirmek için sağlık okuryazarlığı kavramı büyük önem taşımaktadır.

Sağlık okuryazarlığı seviyesinin düşük ya da sınırlı olması, hastaneye yatışların artmasına, tedavi maliyetlerinin artmasına, aşılama ve tarama programlarının kullanım oranlarının azalmasına ve acil durum karşısında doğru zamanda hizmet almayı kısıtlamasına neden olmaktadır (Yeşildal, 2018). Bu hizmetlere ulaşımı kolaylaştırmak adına çağımızda dijital platformların kullanımının

artmasıyla birlikte dijital sağlık okuryazarlığı kavramı ortaya çıkmıştır (Chan ve Kaufman, 2011). Dijital sağlık okuryazarlığı kavramının gelişmesi, dijital becerileri geliştirme ve bu becerilerle bilgiyi doğru kaynaklardan elde etme ile mümkündür. Dijital sağlık okuryazarlığı kavramı hastalarda, aşılama ve tarama programlarında, korunma yöntemlerinde ve gebelerde kullanımı bilgi edinmeyi kolaylaştırmak adına büyük önem oluşturmaktadır. Kadınlar gebelik planlamaya başladıktan sonra ve gebeliğin oluşmasıyla birlikte çeşitli yollardan bilgi edinmeye çalışmaktadırlar. Bu bilgileri dijital ortamlardan da sağlamaya çalışan gebeler için dijital sağlık okuryazarlığı farkındalığının artması önem arz etmektedir.

Bu derlemenin amacı, gelişen teknolojiyle birlikte gebelerde dijital sağlık okuryazarlığı kavramının önemini vurgulamak ve öneminin anlaşılması ile gebelerde dijital sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi için farkındalık oluşturmaktadır.

Okuryazarlık ve Sağlık Okuryazarlığı Kavramı

Güncel bir bakış ile okuryazarlık kavramı; toplumun iletişim simgelerini etkin bir şekilde kullanma yetkinlikleri ve yaşam boyu öğrenme bilinci olarak tanımlanmaktadır (Yeşildal, 2018). Ülkemizde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2021) verilerine göre, 2008 yılında toplamda okuma yazma bilmeyen kişi oranı %10 iken 2021 yılında bu oran %2,5'e düşmüştür. Kadınlarda 2008 yılında okuma yazma bilmeyen kişi oranı %15,8 iken 2021 yılında %4,2'ye düşmüştür. Okuryazarlık kavramının türleri arasında sağlık okuryazarlığı da yer almaktadır. Sağlık okuryazarlığı insanlarda sağlığın teşviki ve geliştirilmesi ile ilgili günlük yaşamda karar vermek ve kararlar almak için sağlık bilgilerine erişme, anlama, değerlendirme ve uygulama konusundaki bilgi, motivasyon ve yeterlilikleri olarak tanımlanmaktadır (Sørensen ve ark., 2012). Sağlığın Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü (SGGM) (2020) tanımında ise sağlık okuryazarlığı: 'Bireylerin sağlıkla ilgili bilgilere ulaşması, bu bilgileri anlaması ve bu bilgileri sağlıkla ilgili kararlarında kullanabilmesi için gerekli olan zihinsel ve sosyal beceriler' olarak ifade edilmiştir. Kaliteli bir sağlık hizmeti için hastalar rahatsızlıklarını doğru ifade edebilmeli, tıbbi tavsiye ve tedavileri doğru anlayabilmeli ve uygulayabilmelidir. Düşük sağlık okuryazarlığı bireyde sağlık bilgilerini anlamada zorluğa, tavsiye ve tedaviye uyumda güçlüğü ve dolayısıyla hastaneye yatışlarda da artışa sebep olmaktadır (Tanrıöver Durusu ve ark., 2014). Demirli (2019) yüksek lisans tez çalışmasında, sağlık okuryazarlığı düzeyini araştırmıştır. Araştırma sonucunda sağlık okuryazarlığı düzeyinin sınırdaki olduğu görülmüştür. Bireylerin yaş, eğitim durumu, çocuk sayısı, gelir durumu ile sağlık okuryazarlığı arasında anlamlı bir ilişki bulunurken, cinsiyet ile aralarında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Sağlık eğitimi alan ve evlerinde sağlık çalışanı olan bireylerin sağlık okuryazarlığı düzeyinin daha iyi durumda olduğu tespit edilmiştir.

SGGM (2020), Türkiye'nin sağlık okuryazarlığı düzeyini ölçmek amaçlı araştırma yapmış ve araştırma Türkiye genelini temsil eden 6 bin 228 hane üzerinden yürütülmüştür. Sonuçlara göre araştırmaya katılanların

sağlık okuryazarlık düzeyi; %30,9'u yetersiz, %38'i sorunlu-sınırlı, %23,4'ü yeterli, %7,7'sinin ise mükemmel olduğu görülmüştür.

Ipsos Sağlık Okuryazarlığı Araştırması Raporu (2021) sonuçlarında, Türkiye'de her 4 kişiden 1'i sağlık okuryazarlığı kavramını duyduğunu belirtmiştir ancak duyanlar arasından %65'i bu konuyla alakalı bilgisinin yetersiz olduğunu ifade etmiştir. 'Sağlık okuryazarlığı nedir?' sorusu sorulduğunda %37'si, 'hangi durumda hangi sağlık kuruluşuna gitmek gerektiğini bilebilmek' cevabını vermiştir. Katılımcıların %42'si doğru ve yanlış bilgiyi ayırt etmekte zorlandığını ifade ederken bu kişilerin anlaşılmayan durumlarda sağlık çalışanlarına soru sorma yüzdesinin %8 olduğu görülmüştür. Koruyucu sağlık kavramını duyan kişilerin oranı %32 iken konuya ilişkin bilgi düzeyi oranı %50'dir. Sağlıkla ilgili bilgileri sosyal medya ve internetteki haberlerden öğrenen kişi oranı %60 olmasına rağmen %50'si sağlıkla ilgili gelişmeleri takip etmediğini ifade etmiştir. %80'i de teknolojik gelişmelerin sağlıklarını daha iyi yönetebilmeleri için önemli bir araç olduğunu ifade etmiştir.

Sağlık okuryazarlığı sadece hastalar için değil, sağlıklı bireyler ve gebeler içinde önem kazanmıştır. Yapılan bir sistematik inceleme sonucunda çalışmalara göre gebelerde sağlık okuryazarlığı düzeyi farklılık göstermekte ve çalışmaların çoğu batı ülkelerinde olmasına rağmen sınırlı düzeyde sağlık okuryazarlığı tespit edilmiştir. Sağlık okuryazarlığı seviyesinin sınırlı olması reçete edilen ilaçlara uymama ve sigara kullanma yüksek risk algısı ile ilişkilendirilmiştir (Nawabi ve ark., 2021).

Dijital Sağlık ve Dijital Sağlık Okuryazarlığı Kavramı

Hayatın her alanında etkinliğini gösteren dijitalleşme sağlık alanında da yerini almıştır. Sağlık alanında dijitalleşme, sağlık verilerini kapsayan elektronik sağlık, tele sağlık, mobil sağlık gibi platformların gelişmesini sağlamıştır (Ekinci ve ark., 2021). Dijital sağlık kavramı internet ve ilgili teknolojiler aracılığıyla sunulan veya geliştirilen sağlık hizmeti olanağı ve bilgilerin kullanımını ifade etmektedir (Temür ve Aksoy, 2022).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün 13. Genel Çalışma Programı ile bağlantılı olan Avrupa Çalışma Programı, evrensel sağlık kapsamı yoluyla tüm bölgedeki insanların sağlığa daha iyi erişim sağlayacağını taahhüt etmiş ve dijital sağlığı bu vizyonu gerçekleştirmenin anahtarı olarak kabul etmiştir (WHO, 2021). Kullanımının artmasıyla birlikte zamanla gelişmekte olan dijital sağlık, COVID 19 pandemisi ile daha da önem kazanmıştır. Toplum tarafından daha doğru ve etkin bir şekilde kullanabilmek adına ise dijital sağlık okuryazarlığı kavramı geliştirilmiştir.

DSÖ dijital sağlık okuryazarlığını, "elektronik kaynaklardan sağlık bilgilerini arama, bulma, anlama ve değerlendirme ile elde edilen bilgileri bir sağlık problemi karşısında ele almak veya çözmek için uygulama yeteneği" olarak tanımlamıştır (EuroHealthNet, 2021). Dijital sağlık okuryazarlığının hedefi dijitalleşme bağlamında kullanıcıların sadece pasif alıcılar olmayıp mevcut içerikle etkileşime girerek veya sağlıkla ilgili kendi bilgilerini

paylaşarak iletişim sürecine aktif olarak katılmalarıdır (Uysal ve Ulusinan, 2020).

Lanpher ve ark. (2016) randomize kontrollü çalışmasında, birinci basamak bakım uygulamasında kadınlara dijital sağlık müdahalesi ile kilo alımını önleme ayrıca sağlık okuryazarlığı düzeylerini de karşılaştırmayı amaçlamışlardır. Toplam 194 katılımcının bulunduğu 12 aylık düzenlenen çalışma sonucunda, kadınların %55'nin sağlık okuryazarlığı düzeyinin düşük olması nedeniyle dijital sağlık müdahalesi ile kilo alımını önlemede başarılı bir sonuç elde edilemediği görülmüştür.

Avrupa'da dijital sağlık okuryazarlığının gelişmesini desteklemek adına 2017 yılında ICHealth projesi geliştirilmiştir. Proje bireylerin sağlık bilgilerini, çevrimiçi düzeyde nasıl arayacakları, anlayacakları ve değerlendirecekleri konusundaki becerilerini geliştirmek için tasarlanan kitlesel açık çevrimiçi kurslar uygulama modelini test etmeyi amaçlamıştır. Proje çocuklar, ergenler, gebe ve emziren kadınlarla birlikte farklı gruplar üzerinden oluşturulmuştur. Bu gruplara 35 açık erişimli çevrimiçi kurs tasarlanması hedeflenmiş olup sekiz farklı dil kullanılarak kurslar gerçekleştirilmiştir.

Projenin sonuçlarına göre verilen kursların kitlesel çevrimiçi sisteminin kullanılabilirliğinin kolaylaşması, anlama ve değerlendirme becerilerinin artması, sağlık öz-yönetiminin iyileştirilmesi açısından olumlu bir deneyim ile sonuçlanmıştır (Del Giudice, 2017).

Lepore ve ark. (2019) randomize kontrollü çalışmasında, meme kanserinden kurtulan birçok kadının karşılanmamış psikososyal bakımını destekleyecek internet tabanlı akran destek grupları oluşturmuşlardır. Çalışma sonucuna göre internet tabanlı akran destek gruplarına katılım, dijital okuryazarlık ve eğitim seviyesi ile olumlu yönde ilişkili bulunmuştur. Dijital okuryazarlığı düşük bireylerin dijital okuryazarlığı yüksek bireylere göre akran destek gruplarını kullanmada bilgisayar kaygısının olduğu ve oturumlara katılımı zorluk yaşadıkları görülmüş ve internet tabanlı müdahalelerde dijital okuryazarlığın dikkate alınması vurgulanmıştır.

Mörelus ve ark. (2021) yılında yayımladığı sistematik incelemede, 0-12 yaş arası sağlık sorunu çocuğa sahip olan ebeveynlerin, dijital sağlık müdahalelerinin sağlık okuryazarlığına etkisini incelemiş ve ebeveynlerin sağlık bilgisinin ve davranışının çocuk sağlığına etkilerini de incelemiştir. İncelemenin sonucuna göre dijital sağlık müdahalelerinin, ebeveyn sağlık okuryazarlığında, hastalığa özgü bilgi artışında ve sağlık davranışındaki değişimlerde iyileşme bildirilmiştir. Ancak çalışmaların artırılması gerektiği de vurgulanmıştır. Son zamanlarda yapılan araştırmalarda ise insanların çevrimiçi bilgiyi kullanma konusundaki algı becerilerinin, sağlıklarını ve sağlık hizmetlerinin kalitesini etkilediğini ve bu tür becerilerin eksikliğinin olumsuz sonuçlara yol açabileceği vurgulanmıştır (Ekinci ve ark., 2021; Hsu ve ark., 2014; Neter ve Brainin, 2012).

Gebelerde Dijital Sağlık Okuryazarlığı

Gebelik dönemi bir kadının fizyolojik, psikolojik ve sosyal değişimler yaşadığı en önemli süreçlerden birisidir.

Fizyolojik ve psikolojik etkiler gebede soru işaretleri oluşturmakta ve gebeliği, doğumu, doğum sonrası emzirme dönemi, bebeğinin sağlığı ve gelişimi ile ilgili süreç hakkında bilgi edinme ihtiyacını oluşturmaktadır. Kaliteli bir doğum öncesi bakım ve doğru kaynaklardan edinilen bilgi, gebe ve bebeğinde oluşabilecek komplikasyonların önüne geçilmesinde fayda sağlamaktadır (Kılıç, 2022). Doğru kaynaklardan bilgi edinebilmek için gebelerde sağlık okuryazarlığı kavramını geliştirmek büyük önem taşımaktadır (Bayrak ve Kanbur, 2022). Sağlık okuryazarlığı gebelerde sağlık davranışlarını, öz güven ve öz yeterliliklerini geliştirmektedir. Sağlık okuryazarlığı yüksek ve düşük sağlık okuryazarlığı olarak iki düzeyde incelenmektedir. Yüksek sağlık okuryazarlığı planlı gebelik, folik asit kullanımı, doğum sonrası etkin emzirme ve hastaneye yatışların azalmasında etkili olurken (Aslantekin Özçoban ve ark., 2022) düşük sağlık okuryazarlığı ise gebede sağlık bilgilerini doğru anlama ve uygulamada, yeni sağlık bilgileri öğrenmede, süreci aktif takip etmede sorunlar yaşanmasına sebep olmaktadır. Toplumumuzda dijitalleşmenin üst düzeylere çıkması ve erişilebilirliğinin kolay olması sonucunda gebelerin bilgi edinme ihtiyacını sıklıkla dijital ortamlardan karşıladığı görülmüştür (Cırbay ve Özsoy, 2020). Dijital Küresel Veriler Genel Bakış Raporu (2022) sonuçlarında, dünya nüfusunda internet kullanım oranı %62,5'a yükselmiştir. Ülkemizde ise Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2022), Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarında, Türkiye'de hanelerin %92'sinde internet kullanıldığı, internet kullanan kadınların %68,2'sinin interneti sağlıkla ilgili bilgi aramak için kullandıkları belirtilmiş ve ülkemizde internet kullanımı dünya ortalamasının üzerinde olduğu görülmüştür. Dijital ortamların bu denli yoğun kullanımı dijital sağlık okuryazarlığı kavramını ön plana çıkarmıştır. Gebelerde dijital sağlık okuryazarlığı, dijital kaynakları yönetme ve değerlendirme, analiz etme ve yorumlamada hayati bir önem taşımaktadır (Yeşildal, 2018).

Alvarez-perez ve ark. (2022) çalışmasında, Avrupa Sağlık Projesi ile gebe ve emziren annelere dijital sağlık okuryazarlığını geliştirmek amacıyla kitlesel açık çevrimiçi kurslar düzenlemiş ve bu kurslar sonucunda gebe ve emziren annelerde dijital sağlık okuryazarlığı algısının ciddi oranda geliştiği görülmüştür.

Birati ve ark. (2022) derlemesinde, Gestasyonel Diyabetes Mellitus (GDM) tanısı almış gebelere 12 teletıp ve 5 mHealth sistemleri kullanılarak gebelerde kültürel ve dijital sağlık okuryazarlığı uygunluğunun yanı sıra sistemlerin glisemik kontrolü ve anne ve bebek sonuçlarını iyileştirmedeki etkinliği araştırılmıştır. Sonuçlara göre sistemlerin glisemik kontrol ve anne bebek sonuçlarını iyileştirmede etkinliğinin yüksek olup kültürel ve dijital sağlık okuryazarlığı uygunluğu bakımından daha çok geliştirilmeye ve araştırmaya ihtiyaç olduğu tespit edilmiştir.

Gourounti ve ark. (2022) çalışmasında, gebelerin bilgi ihtiyaçlarını sağlık profesyonellerinden, kitaplardan, aile ve arkadaşlarından ancak en çok dijital platformlardan karşıladıkları görülmüştür. Gebeler en çok dijital

platformları tercih etmesine karşın edinilen bilginin güvenilirliği konusunda endişe yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Çalışmanın sonucunda ise sağlık profesyonellerinin gebelerin bilgi ihtiyacını en çok dijital platformlar üzerinden karşıladığı gerçeğini kabul ederek gebelere güvenilir web siteleri sunması hayati önem taşımaktadır. Ayrıca sağlık profesyonellerinin dijital bilgilerini güncellemeleri ve dijital kaynakları klinik ve toplum uygulamalarına dahil etmenin gebelerde dijital sağlık okuryazarlığı düzeyinin gelişmesine ve doğru bilgiye ulaşımı da kolaylaştıracağı düşünülmektedir.

Sonuç

Gebelik döneminde dijital sağlık okuryazarlığının önemini vurgulamak amaçlı hazırlanan çalışmanın literatür incelemesinde, ülkemizde direk bu konu üzerinde herhangi bir çalışmaya rastlanmamış olduğu ve yurt dışı kaynakların ise sınırlı olduğu görülmüştür. Yayımlanan sınırlı sayıda çalışmanın incelenmesi sonucunda dijital sağlık okuryazarlığını geliştirecek eğitimlerin düzenlenerek, gebelerde dijital sağlık okuryazarlığı düzeyinin yükselmesine akabinde doğru kaynaklardan doğru bilgiye ulaşarak gebelik doğum ve doğum sonrası süreci fizyolojik ve psikolojik olarak olumlu yönde etkilemesini sağlayacaktır. Gebelerde dijital platformların yoğun kullanımı ve bu platformlardaki bilgi kirliliğinin önüne geçilebilmesi için ülkemizde dijital sağlık okuryazarlığını geliştirecek projeler ve çalışmalar yapılması gerekmektedir. Gebelere en yakın sağlık profesyoneli olan ebelerin bu alanda gelişmeler sağlamak için daha fazla çalışmalar yapmaları gerekmektedir.

Çıkar çatışması

Bu makalede herhangi bir nakdi/aynı yardım alınmamıştır. Herhangi bir kişi ve/veya kurum ile ilgili çıkar çatışması yoktur.

Kaynaklar

Álvarez-Pérez, Y., Perestelo-Pérez, L., Rivero-Santanta, A., Torres-Castaño, A., Toledo-Chávarri, A., Duarte-Díaz, A., Mahtani-Chugani, V., Marrero-Díaz, M. D., Montanari, A., Tangerini, S., González-González, C., Perello, M., Serrano-Aguilar, P., & On Behalf Of The Ic-Health Project Consortium, null. (2022). Co-Creation of massive open online courses to improve digital health literacy in pregnant and lactating women. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(2), 913. <https://doi.org/10.3390/ijerph19020913>.

Aslantekin Özçoban, F., Ergün, S., & Erkal Aksoy, Y. (2022). Effects of health literacy education on adaptation to pregnancy, self-efficacy, fear of childbirth and health literacy in Turkish pregnant women: A randomized controlled trial. *Health & Social Care in the Community*, 30(2), e537-e549. <https://doi.org/10.1111/hsc.13690>.

Bayrak, E., & Kanbur, A. (2022). Gebelerde internet yoluyla karar alma ile sağlık uygulamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 10(1), 255-269. <https://doi.org/10.33715/inonusaglik.1010546>.

Birati, Y., Yefet, E., Perlit, Y., Shehadeh, N., & Spitzer, S. (2022). Cultural and digital health literacy appropriateness of app- and web-based systems designed for pregnant women with gestational diabetes mellitus: Scoping review. *Journal of Medical Internet Research*, 24(10), e37844. <https://doi.org/10.2196/37844>

Chan, C. V., & Kaufman, D. R. (2011). A framework for characterizing eHealth literacy demands and barriers. *Journal of Medical Internet Research*, 13(4), e94. <https://doi.org/10.2196/jmir.1750>

Cirban, E., & Özsoy, S. (2020). Gebelikte bilgi ihtiyacının karşılanmasında internetin rolü. *STED / Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 29(5), 351-36. <https://doi.org/10.17942/sted.513554>

Del Giudice, P. (2017). The IC-Health project: Improving digital health literacy in Europe: Pietro Del Giudice. *European Journal of Public Health*, 27(suppl_3), cckx187.065. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckx187.065>

Demirli, P. (2019). Bireylerin sağlık okuryazarlığı üzerine bir araştırma: Edirne ili örneği (Yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi).

Durusu Tanrıöver M. (2014). Sağlık okuryazarlığı araştırması. *Sağlık-Sen Yayınları*, 6: 42-7.

Ekinci, Y., Tutgun-Ünal, A., & Tarhan, N. (2021). Dijital sağlık okuryazarlığı üzerine bir alanyazın incelemesi. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 148-165.

EuroHealthNet. (2021). Digital Health Literacy: how new skills can help improve health, equity, and sustainability. <https://eurohealthnet.eu/publication/digital-health-literacy-how-new-skills-can-help-improve-health-equity-and-sustainability> Accessed: 22 November 2022.

Gourounti, K., Sarantaki, A., Dafnou, M.-E., Hadjigeorgiou, E., Lykeridou, A., & Middleton, N. (2022). A qualitative study of assessing learning needs and digital health literacy in pregnancy: Baby Buddy Forward Greek findings. *European Journal of Midwifery*, 6, 55. <https://doi.org/10.18332/ejm/150770>

Health literacy: Report of the council on scientific affairs. Ad hoc committee on health literacy for the council on scientific affairs, American Medical Association. (1999). *JAMA*, 281(6), 552-557.

Hsu, W., Chiang, C., & Yang, S. (2014). The effect of individual factors on health behaviors among college students: The mediating effects of eHealth literacy. *Journal of Medical Internet Research*, 16(12), e287. <https://doi.org/10.2196/jmir.3542>

Ipsos sağlık okuryazarlığı araştırma raporu, (2021). 16- 65 yaş aralığında IBBS1 düzeyinde Türkiye temsiliyeti olan 2004 birey ile yapılan online araştırma. <https://www.bayer.com.tr>. Erişim tarihi:20 Kasım 2022

Kılıç, E. (2022). Gebelerde doğum öncesi algılanan stres ile sağlık okuryazarlığı arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi, Ordu Üniversitesi).

Lanpher, M. G., Askew, S., & Bennett, G. G. (2016). Health literacy and weight change in a digital health intervention for women: A randomized controlled trial in primary care practice. *Journal of Health Communication*, 21 Suppl 1(Suppl), 34-42. <https://doi.org/10.1080/10810730.2015.1131773>

Lepore, S. J., Rincon, M. A., Buzaglo, J. S., Golant, M., Lieberman, M. A., Bauerle Bass, S., & Chambers, S. (2019). Digital literacy linked to engagement and psychological benefits among breast cancer survivors in internet-based peer support groups. *European Journal of Cancer Care*, 28(4), Art. 4. <https://doi.org/10.1111/ecc.13134>.

Mörelus, E., Robinson, S., Arabiat, D., & Whitehead, L. (2021). Digital interventions to improve health literacy among parents of children aged 0 to 12 years with a health condition: A systematic review. *Journal of Medical Internet Research*, 23(12), e31665. <https://doi.org/10.2196/31665>.

Nawabi, F., Krebs, F., Vennedey, V., Shukri, A., Lorenz, L., & Stock, S. (2021). Health literacy in pregnant women: A systematic review.

- International Journal of Environmental Research and Public Health, 18(7), 3847. <https://doi.org/10.3390/ijerph18073847>.
- Neter, E., & Brainin, E. (2012). eHealth literacy: Extending the digital divide to the realm of health information. *Journal of Medical Internet Research*, 14(1), e19. <https://doi.org/10.2196/jmir.1619>.
- SBSGG Müdürlüğü, (2020). Türkiye sağlık okuryazarlığı düzeyi ve ilişkili faktörleri araştırması. <https://sggm.saglik.gov.tr/TR,2020>. Erişim tarihi: 15 Ağustos 2023.
- Sørensen, K., Van den Broucke, S., Fullam, J., Doyle, G., Pelikan, J., Slonska, Z., Brand, H., & (HLS-EU) Consortium Health Literacy Project European. (2012). Health literacy and public health: A systematic review and integration of definitions and models. *BMC Public Health*, 12(1), 80. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-80>.
- Temür, B. N., & Aksoy, N. (2022). Digital health literacy in disease management. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 15(3), 413-417. <https://doi.org/10.46483/deuhfed.1009986>.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2021). Okuryazarlık ve cinsiyete göre nüfus 2008-2021. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=egitim-kultur-spor-ve-turizm-105&dil=1>. Erişim Tarihi: 18 Kasım 2022.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2022). Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması. <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=internet>. Erişim Tarihi: 19 Kasım 2022.
- Uysal, B., & Ulusınan, E. (2020). Güncel dijital sağlık uygulamalarının incelenmesi. *Selçuk Sağlık Dergisi*, 1(1), 46-60.
- We Are Social. (2022). Dünyada ve Türkiye’de internet-sosyal medya kullanımı. <https://recrodigital.com>. Erişim tarihi: 14 Ağustos 2023.
- Yeşildal, M. (2018). Yetişkin bireylerde dijital okuryazarlık ve sağlık okuryazarlığı arasındaki ilişki: Konya Örneği (Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi).